

درس ۵: نهضت مشروطه ایران

زمینه‌های نهضت مشروطه:

۱- از دست رفتن بخش‌هایی از سرزمین ایران:

یکی از دلایل نارضایتی مردم در دوره قاجار جدا شدن مناطقی توسط روسیه و انگلیس بود

۲- غلبه استعمار بر مملکت:

عواملی که زمینه سلطه بیگانگان را بر کشور فراهم کرد: }
- ضعف حکومت قاجار
- طمع‌ورزی و فساد مالی درباریان

بارزترین نتیجه: واگذاری امتیازات متعدد به خارجیان

علت سلطه بیشتر استعمارگران بر کشور: قرض گرفتن شاهان قاجار از کشورهای بیگانه

دریافت وام از بیگانگان: }
- توسط مظفرالدین شاه و ناصرالدین شاه
- از روس و انگلیس
- انگیزه اصلی: علاقه شاهان به مسافرت به اروپا
- نتیجه: به جای هزینه در کارهای اساسی و خرج سفر به اروپا شد

دادن امتیازات
- گرفتن وام
- اعمال حق کاپیتولاسیون (از زمان عهدنامه ترکمانچای)
- دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران } احساسات ملی را جریحه‌دار کرد

۳- استبداد دستگاه حاکم:

ویژگی‌های حکومت قاجار: }
۱- متکی بر بنیاد استبداد بود
۲- قدرت در دست شاه و اراده او بود
۳- مردم هیچ تضمینی برای حفظ جان و مال و ناموس خود نداشتند

یک نکته: در دوره قاجار وضعیت ایالت‌ها بدتر از مرکز حکومت بود. مالیات‌های سنگین فشار کمرشکنی را بر مردم تحمل می‌کرد.

۴- مخالفت‌های مردم و علما با استبداد و استعمار:

دلایل: } ۱- احساس تکلیف مردم نسبت به برخی دستورات اسلام مثل: }
 ۲- نامشروع بودن قدرت مطلق سلاطین در مکتب شیعه }
 - امر به معروف و نهی از منکر }
 - عدالتخواهی }
 - لزوم دفع ظلم }

یک نکته: شرایط مشروعیت قدرت حکام در مکتب شیعه: }
 ۱- پاسداری از باورهای دینی مردم }
 ۲- حفظ تمامیت ارضی کشور }

یک نکته: مرجعیت شیعه در جریان نهضت تنباکو بر مطلق بودن قدرت شاه خط بطلان کشیدند.

- روحانیون و حوزه‌های علمیه شیعه در آستانه نهضت مشروطه به استحکام سیاسی و مبارزاتی رسیدند.

- با یک قرن مبارزه ارتباط منظم بین علما و مردم به وجود آمد ← پیدایش حرکتی فکری به رهبری عالمان دینی ←
 گسترش این حرکت ← ۱- موجب افزایش آگاهی دینی مردم شد، ۲- تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل

انحرافات فکری ← }
 ثمره این فعالیت‌ها: پیروزی نهضت تنباکو }
 ۱- لغو قرارداد توتون و تنباکو }
 ۲- آشکار شدن قدرت رهبران شیعه }
 ۳- آسیب‌پذیری استبداد داخلی و استعمار خارجی }

- انتقال این جریان فکری از دوره ناصرالدین شاهی به دوره مظفرالدین شاه ← ایجاد نهضتی عظیم به رهبری روحانیون:
 ویژگی‌های این نهضت عظیم:

الف) رهبران این نهضت

- در داخل: آیت‌الله طباطبایی، بهبهانی و شیخ فضل الله نوری

- در نجف: آیت‌الله کاظم خراسانی، عبدالله مازندرانی و آیت‌الله حاج میرزا حسین فرزند میرزا خلیل تهرانی

ب) اساس نهضت: }
 ۱- مبارزه با استعمار خارجی }
 ۲- مبارزه با استبداد داخلی }
 ۳- تلاش برای برقراری عدالت }

ج) اهداف }
 ۱- محدود کردن قدرت و اختیارات شاه با ایجاد عدالتخانه و دارالشورا }
 ۲- جلوگیری از لجام گسیختگی با اجرای قوانین اسلامی }

۵- ورود اندیشه‌های جدید:

- همزمان با حکومت قاجار در ایران تحولات فکری و آزادی خواهی در جهان به وجود آمد

- تشکیل حکومت مشروطه در برخی کشورهای آسیایی و اروپایی ← تأثیرپذیری مستقیم و غیر مستقیم ایرانیان از این نهضت‌ها

شکل‌های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران }
 - اعزام دانشجویان به خارج }
 - سفر درباریان و سیاستمداران به خارج }
 - مهاجرت برخی از ایرانیان به خارج }

دستاورد این مسافرت‌ها از راه روزنامه، چاپ کتاب و از طریق نامه و سخنان آنان به جامعه منتقل شد.

الف) روزنامه‌ها: یکی از عوامل مهم ایجاد تحول در دوره قاجار روزنامه‌ها بودند

روزنامه‌های فارسی زبان }
 ۱- داخلی }
 ۱- دولتی }
 ۲- غیردولتی }
 ۲- خارجی }

ب) آثار روشنفکران

۱- سفرنامه‌ها: نکته مهم: اولین نشانه‌های اندیشه‌های نوین در سفرنامه‌ها دوره قاجار مشاهده می‌شود

۱- سفرنامه میرزا صالح شیرازی (از اولین دانشجویان اعزامی به خارج) ویژگی: تعریف از اندیشه‌های نوین غربی به ویژه نظام مشروطه انگلیس

مهم‌ترین سفرنامه‌ها

۲- سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ اثر زین العابدین مراغه‌ای ویژگی: بیان اوضاع نابسامان کشور به زبان ساده و ستایش از تمدن غرب

- ۱- میرزا ملکم خان
- ۲- مستشارالدوله
- ۳- عبدالرحیم طالبوف
- ۴- آخوندزاده

۲- کتاب‌ها و آثار دیگر:

معروف‌ترین آثاری که در پیدایش مشروطه مؤثر بودند نوشته‌های

ویژگی‌ها: ۱- پذیرش اندیشه‌های غربی و شیفتگی به فرهنگ بیگانه
۲- آمیختن نهضت مشروطه ایران که بر اساس عدالتخواهی و نفی استبداد و استعمار بود با اندیشه‌های غربی

آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه:

آشکار شدن اعتراض مردم نسبت به حکومت قاجار: اواخر سلطنت ناصرالدین شاه

آخرین نمونه این اعتراض: ترور ناصرالدین شاه

ویژگی حکومت ناصرالدین شاه: در مدت ۵۰ سال سلطنت با استبداد از ابراز انتقادهای مردم جلوگیری می‌کرد

جانشین ناصرالدین شاه: مظفرالدین شاه

ویژگی‌های حکومت مظفرالدین شاه:

۱- او فردی بیمار و بی‌اراده بود که توانایی اداره کشور را نداشت

۲- انتخاب فردی مستبد به نام عین‌الدوله به عنوان صدر اعظم و سپردن اداره مملکت به او

۳- سه بار مسافرت به اروپا ← تأمین هزینه‌های سنگین این سفرها از طریق گرفتن وام از بیگانگان

عواملی که در زمان مظفرالدین شاه کشور را در آستانه یک شورش قرار داد:

۱- درج خبر مسافرت‌های شاه به اروپا در روزنامه‌ها و خشم مردم از آن

۲- خشونت‌های عین‌الدوله و حاکمان ایالت‌ها

۳- تنفر عمومی و رکود شدید اقتصادی

- مناسب‌ترین فرصت برای اعتراض: محرم سال ۱۲۸۴ ش:

تبلیغ عدالت خواهی بین مردم با تکیه بر قیام امام حسین (ع)

مهم‌ترین حوادثی که منجر به پیروزی مشروطه شد:

۱- ماجرای مسیونوز بلژیکی:

مسیونوز بلژیکی کارگزار روسیه در امور گمرکی ایران بود که عکسی از او در جشن بالماسکه در لباس روحانیت و مشغول کشیدن قلیان

منتشر شد و موجب خشم مردم گردید.

علت: تحریک افکار مردم علیه بلژیکی‌ها به علت بدرفتاری‌های آنان در اداره گمرک رهبران حرکت مردم: آیت‌الله بهبهانی و اتحاد او با آیت‌الله طباطبایی ویژگی این حرکت: (مهم) این حرکت اولین جرعه نهضت مشروطه بود تلاش طرفداران این حرکت برای پیشبرد این حرکت

۲- نارضایتی مردم ایالت‌ها:

مهم‌ترین حوادثی که موجب نارضایتی مردم شد:

الف) شلاق خوردن و اخراج ۳ تن از علمایی که برای مقابله با فرقه شیخیه قیام کرده بودند (در ایام شهادت امام علی(ع) محور اصلی سخنرانی‌ها توهین به این علما بود)

ب) نارضایتی مردم فارس به علت ستمگری‌های شعاع السلطنه حاکم فارس

۳- ماجرای بانک استقراضی روس:

ساخت بانک استقراضی در یک قبرستان متروکه توسط روس‌ها با وجود مخالفت مردم ← شکل‌گیری اعتراض عمومی و رسیدن خبر آن به مراجع نجف ← تخریب ساختمان بانک توسط مردم

۴- فلک شدن بازرگانان:

(در دوره قاجار برخی کالاها مثل نفت، کبریت و قند از روسیه وارد می‌شد) افزایش قیمت قند در ایران به علت جنگ روسیه با ژاپن

اعتراض مردم به گرانی ← برپایی مجلسی در مسجد شاه ← ایجاد تشنج و ضرب و شتم مردم با توطئه امام جمعه درباری ← به پیشنهاد آیت‌الله طباطبایی مردم و روحانیون به اعتراض تهران را ترک و در حرم حضرت عبدالعظیم تحصن کردند

۵- مهاجرت صغری:

مهاجر صغری: مهاجرت روحانیون و مردم به شهرری و تحصن در حرم حضرت عبدالعظیم (مهم: این مهاجرت اولین مرحله اتحاد نیروهای ضد استبداد بود)

نتیجه: - تلاش عین الدوله برای بازگرداندن علما و مهاجران

- مهاجران از طریق سفیر عثمانی خواسته‌های خود را به گوش مظفرالدین شاه رساندند

علت: درباریان فاسد مانع رسیدن اخبار به مظفرالدین شاه می‌شدند

- در نهایت موافقت مظفرالدین شاه و عین الدوله با خواسته‌های مهاجرین و پایان این مهاجرت پس از یک ماه

مهم‌ترین خواسته‌های مهاجران در مهاجرت صغری:

۱- ایجاد عدالتخانه (دادگستری) در همه شهرها برای رسیدگی به شکایت‌ها و برقراری عدالت

۲- عمل به اسلام به طور دقیق و به دور از ملاحظه‌های شخصی

۶- مهاجرت کبری:

مهاجرت کبری: مهاجرت به قم که به علت گسترده‌تر بودن به مهاجرت کبری مشهور شد

علل مهاجرت:

الف) آشکار شدن این موضوع که عین الدوله وعده‌های دروغین داده است و تلاش عین الدوله برای جلوگیری از حرکت انقلابی از طریق:

- اختلاف

ب) نوشته شدن کتابچه مظفرالدین شاه توسط آیت‌الله طباطبایی و عدم توجه شاه به آن و یا نرسیدن نامه به دست شاه ←

- تبعید و زندانی کردن رهبران

درگیری بین مردم و سربازان }
- مجروح شدن عده‌ای از مردم
- شهادت یک طلبه

سخت‌گیری بیشتر عین الدوله و پیدایش حالت حکومت نظامی در تهران ⇐ مهاجرت به قم

تحصن بر سفارت انگلیس:

به موازات مهاجرت برخی مردم به قم عده‌ای در باغ سفارت انگلیس بست نشستند.

بست‌نشینی و تحصن: }
- از دیرباز در ایران وجود داشته است
- بیشتر در مساجد و زیارتگاه‌ها و اماکن مورد احترام مردم صورت می‌گرفت

علت این تحصن: حمایت ظاهری انگلیس از مشروطه برای رسیدن به منافع استعماری‌اش و آرزوی اخراج طرفداران روسیه از دربار
⇐ ورود عده‌ای از عاملان انگلیس به میان آزادی خواهان و تشویق آنها به تحصن در سفارت انگلیس

پیروزی نهضت و تشکیل مجلس شورای ملی:

با مهاجرت علمای تهران به قم علمای سایر مناطق نیز وارد میدان شدند
⇐ اوج نهضت حضور شیخ فضل الله نوری در کنار طباطبایی و بهبهانی ⇐ استحکام قیام
اعلام آمادگی حرکت برای شنیدن خواسته‌های معترضان

مهم‌ترین خواسته‌ها مهاجران در مهاجرت کبری:

- ۱- برکناری عین الدوله از صدارت
- ۲- فراهم کردن زمینه بازگشت مهاجران به تهران
- ۳- ایجاد عدالتخانه
- ۴- تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان)

اقدامات مظفرالدین شاه در مقابل خواسته‌های مهاجرین در مهاجرت به قم:

- ۱- برکناری عین الدوله
 - ۲- فرمان تشکیل مجلس شورای ملی در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵
 - ۳- بازگشت با شکوه مردم از قم
- در ۲۸ مرداد اولین دوره مجلس با حضور نمایندگان تهران تشکیل شد.

- تدوین قانون اساسی توسط سیاستمداران مشروطه خواه و امضای آن توسط مظفرالدین شاه ⇐ روی کار آمدن حکومتی بر اساس قانون توسط عالمان دینی، کوشش فرهیختگان و مجاهدت مردم
(مشروطه در دوره محمدعلی شاه)

جانشین مظفرالدین شاه ← محمدعلی شاه

عکس العمل محمدعلی شاه در مقابل مشروطه:

محمدعلی شاه حاضر به تمکین در مقابل قانون اساسی و مجلس شورای ملی نبود ⇐ عدم دعوت نمایندگان مجلس به جشن تاجگذاری (این اولین بی‌اعتنایی محمدعلی شاه به مجلس بود) ⇐ آغاز کشمکش مجلس و شاه ⇐ به توپ بسته شدن مجلس توسط محمدعلی شاه

تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلافات:

تدوین متمم قانون اساسی:

علت: وجود ضعف در قانون اساسی: این قانون در ۵۱ اصل نظام نامه‌ای بود که فقط اداره مجلس را مشخص می‌کرد و از حقوق مردم و دولت نسبت به هم مطالبی در آن نبود.

تشکیل کمیسیونی متشکل از شش تن برای تدوین قانون اساسی

اصل دوم متمم قانون اساسی:

- تصویب این اصل با تلاش شیخ فضل الله نوری و تأیید علمای نجف

- محتوای اصل: حضور ۵ تن از مجتهدان آشنا با اوضاع زمان بر قانون‌های مجلس که خلاف اسلام و دستوره‌های شرع نباشد

(در هیچ یک از دوره‌های مجلس به این اصل عمل نشد)

- در فاصله تدوین متمم قانون اساسی اوضاع اشفته شد دلایل:

- ۱- اختلاف درونی مشروطه خواهان
- ۲- مخالفت محمدعلی شاه با مشروطه

شیخ فضل الله نوری هم به دلیل اعمال نفوذ غرب گرایان و انحراف مشروطه از مسیر اسلامی و ملی از مشروطه جدا شد. (مهم) او معتقد به مشروطه مشروعه بود.

دومین بی‌اعتنایی محمدعلی شاه به مشروطه: عدم امضای متمم قانون اساسی ←

۱- تعطیلی بازار و هجوم مردم به مجلس
۲- حمایت مردم تبریز، اصفهان، شیراز، رشت و کرمان از مردم تهران
۳- نصیحت شاه توسط علمای نجف از طریق تلگراف

امضای متمم توسط محمدعلی شاه

عکس العمل روسیه و انگلیس در مقابل مشروطه متضاد هم بود به دلیل منافع استعماری آنها روسیه مخالف مشروطه بود و انگلیس از مشروطه حمایت می‌کرد.

دلایل مخالفت روسیه:

۱- جلوگیری از نفوذ انگلیس در ایران که خود را به ظاهر طرفدار مشروطه نشان می‌داد

۲- کمک به محمدعلی شاه که طرفدار روس بود

۳- جلوگیری از قیام مردم قفقاز برای رسیدن به آزادی تحت تأثیر مشروطه

دلایل حمایت انگلیس:

۱- افزایش اعتبار خود در ایران برای رسیدن به موقعیتی بهتر از روسیه

۲- به قدرت رساندن افراد انگلیسی در حکومت و مجلس

۳- محافظت از مرزهای هند و سایر مستعمرات خود در منطقه

قرارداد ۱۹۰۷ ← بین روسیه و انگلیس بسته شد

علت: تلاش روسیه و انگلیس برای توافق بر سر ایران با وجود رقابت شدید

به علت: حضور آلمان در صحنه سیاست جهان و در خطر قرار گرفتن مستعمرات روسیه و انگلیس در مناطق دیگر دنیا

نتیجه: روسیه و انگلیس با پادرمیانی کردن فرانسه که از قدرت آلمان می‌ترسید ایران را به سه منطقه تقسیم کردند
هدف آنها ← فاصله گرفتن روسیه و انگلیس از هم و جلوگیری از برخورد احتمالی آنها با هم

اقدام انقلابی مجلس در مقابل قرارداد ۱۹۰۷: شکل‌گیری هیجان عمومی علیه دو دولت روسیه و انگلیس و رد این قرارداد توسط مجلس

مهم‌ترین اقدامات انقلابی مجلس: }
۱- رد قرارداد ۱۹۰۷
۲- رد گرفتن وام از خارج و حل مشکل مالی از طریق تأسیس بانک ملی
۳- اخراج نوز بلژیکی که پست مهم مالی ایران در دست او بود

← توافق روسیه و انگلیس برای سرکوب مجلس: }
- حمایت روسیه از به توپ بستن مجلس توسط محمدعلی شاه
- سکوت انگلیس در مقابل به توپ بستن مجلس توسط محمدعلی شاه

به توپ بستن مجلس و استبداد صغیر:

ادامه کشمکش بین محمدعلی شاه و مجلس پس از امضای متمم قانون اساسی ← انتخاب امین السلطان از مخالفان مشروطه به
عنوان نخست وزیر و ورود او با تدابیر امنیتی و حمایت روس‌ها به ایران ← ترور امین السلطان توسط یکی از طرفداران مشروطه
به علت داشتن سیاست دوگانه

به توپ بستن مجلس:

- به دستور محمدعلی شاه
- به بهانه: حمله به او در یکی از خیابان‌های تهران و نسبت دادن آن به مشروطه خواهان
- توسط: حمله لیاخوف روسی همراه با نیروهای خود به مجلس به دستور محمدعلی شاه و به توپ بستن مجلس

نتیجه: }
۱- غارت خانه مشروطه خواهان
۲- دستگیری شکنجه و تبعید آیت‌الله طباطبایی و بهبهانی
۳- اعدام صوراسرافیل، ملک المتکلمین و شیخ محمد واعظ
۴- پناه بردن برخی نمایندگان مانند تقی زاده به سفارت انگلیس

- نتیجه نهایی: به مدت یک سال حکومت استبدادی به جای مشروطه روی کار آمد که این دوره را استبداد صغیر می‌نامند.

مقاومت مردم:

عکس العمل گروه‌های مختلف در مقابل به توپ بستن مجلس:
۱- فرار برخی از غرب گرایان به ظاهر مشروطه خواه به اروپا و ایجاد محفل‌های سیاسی در پاریس، لندن، استانبول و سوئیس
۲- مقاومت مردم و علما در داخل کشور:

آغاز مقاومت از تبریز بود: }
- رهبر: ستارخان و باقرخان
- مهم‌ترین عامل حمایتی از آنها: حمایت مراجع تقلید نجف از آنها مانند:
آیت‌الله کاظم خراسانی، عبدالله مازندرانی، میرزا خلیل تهرانی

نتیجه: به دنبال مقاومت مردم تبریز مردم فارس، اصفهان، قزوین، کرمانشاه، گیلان، همدان و شهرهای دیگر وارد صحنه شدند
← ناتوان تر شدن محمدعلی شاه ← حرکت نیروهای مردمی مشروطه خواه از اصفهان، بختیاری و گیلان به تهران
← پناهنده شدن محمدعلی شاه به سفارت روسیه و پایان حکومت استبدادی

یک نکته: سیاست روس و انگلیس حفظ محمدعلی شاه بود

دوره دوم مشروطه:

آغاز: با فتح تهران

دو ویژگی: } ۱- اختلاف شدید بین طرفداران مشروطه
۲- مداخله آشکار روسیه و انگلیس در اموری ایران

قدرت گرفتن جریان جدید در انقلاب مشروطه و اختلاف‌های داخلی

اوضاع پس از فتح تهران:

۱- تشکیل مجلسی مرکب از سران مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و وکلای سابق

مجلس ← برکناری محمدعلی شاه از سلطنت و به سلطنت رسیدن فرزند ۱۲ ساله او به نام احمد میرزا

۲- تشکیل دولت جدید } ۱- به قدرت رسیدن برخی از مستبدان
۲- ناخشنودی برخی مشروطه خواهان مانند ستارخان و باقرخان از روی کار آمدن برخی مستبدان و دشمنان مشروطه
۳- درخواست مشروطه خواهان برای اخراج برخی افراد افراطی از مجلس مانند تقی زاده

شهادت شیخ فضل الله نوری:

اوضاع در دوره دوم مشروطه:

- آزادی برخی از دشمنان نهضت

- رفتن محمدعلی شاه به بندر ادسا در روسیه با پرداخت حقوق سالیانه

- روی کار آمدن برخی مخالفان نهضت

- محاکمه و اعدام شیخ فضل الله نوری

توضیحات:

- شیخ فضل الله در جریان نهضت تنباکو نماینده میرزای شیرازی بود

- دفاع شیخ فضل الله از مشروطه مشروطه و قانون اساسی بر پایه ارزش‌های اسلامی و مخالفت با مشروطه گرفته شده از غرب

- تعرض به خانه شیخ در زمان تسلط مشروطه خواهان بر ایران

- درخواست روسیه از شیخ فضل الله برای پناهنده شدن به این کشور

- دستگیری شیخ توسط پیرم خان ارمنی و شهادت او پس از یک محاکمه فرمایشی

یک نکته:

- برخی مورخان شهادت شیخ فضل الله نوری را یکی از فجیع‌ترین اعمال مشروطه خواهان می دانند

- برخی اعدام او را انتقام استعمار از روحانیت برای جبران شکست در نهضت تنباکو و جلوگیری از تکرار آن می دانند

چالش‌های دوره دوم مشروطه و مداخله بیگانگان:

مهم‌ترین مشکلات حکومت مشروطه در دوره دوم:

۱- شدت یافتن اختلاف بین مشروطه خواهان به دنبال اعدام شیخ فضل الله نوری یکی از موضوعات اختلاف: رابطه دین و سیاست

براساس این موضوع دو گروه به وجود آمد:

الف) عده‌ای دین را سدی در برابر بی‌عدالتی و استبداد و مانع دخالت بیگانگان در امور کشور می‌دانستند

ب) عده‌ای معتقد بودند که دین باید از سیاست جدا باشد و نهضت مشروطه باید از دین تهی شود

نتیجه شدت گرفتن این تقابل فکری و سیاسی ← حاکم شدن جو وحشت و ترور در جامعه و ترور برخی از رهبران دو گروه

۲- عدم وجود ابزارهای لازم رای اداره کشور در اختیار دولت و مجلس

۳- عدم وجود وزارتخانه‌ها و تشکیلات منسجم برای اجرای قوانین با انتخاب وزرای جدید

۴- خالی بودن خزانه دولت ← عدم توانایی دولت در راه اندازی وزارتخانه‌ها و اصلاحات

راه حل مجلس برای حل این مشکلات: استخدام کارشناس از کشورهای دیگر ←

الف) چند کارشناس آمریکایی برای اصلاح امور اداری - مالی،

ب) یک فرانسوی برای دادگستری

ج) کارشناس نظامی سوئدی برای تأسیس نیروی ژاندارمری

معروف‌ترین کارشناس: مورگان شوستر آمریکایی اقدام با اختیاراتی که مجلس به او داد شروع به اصلاحات در امور مالی و

گمرک کرد ← منظم شدن دستگاه اقتصادی کشور ← عصبانی شدن روس و انگلیس ← اخطار روسیه

← اشغال ایران در صورتی که ایران تا ۴۸ ساعت به درخواست‌های آنها عمل نکند

۱- اعزام نیروهای روسیه به ایران با پایان گرفتن مهلت ۴۸ ساعته

۲- ایجاد بحران در کشور

۳- پیدایش اختلاف بین مجلس و دولت در خصوص رد یا قبول درخواست‌های روسیه

۴- اوج گرفتن احساسات مردمی

نتیجه نهایی: ۱- مجلس اخطار روسیه را رد کرد، ۲- صمصام السلطنه از ترس اشغال پایتخت اخطار را پذیرفت و مجلس را منحل کرد

یک نکته: دخالت روس و انگلیس مانع از این شد تا مجلس بتواند برای اصلاح امور مالی اداری و نظامی کاری انجام دهد

نتایج پذیرفتن اخطار روسیه توسط صمصام السلطنه (نخست وزیر):

۱- حمله مردم به مجلس

۲- تصمیم آیت‌الله آخوند خراسانی برای آمدن به ایران برای تشویق مردم به مقاومت و مرگ مشکوک ایشان قبل از حرکت

۳- سرکوب مردم در تبریز و مشهد توسط روسیه، به توپ بسته شدن مرقد امام رضا(ع) توسط روسیه و استقرار نیروهای روسیه از

آذربایجان تا خراسان و اشغال منطقه تحت نفوذ خود طبق قرارداد ۱۹۰۷

۴- ورود قوایی از هند به جنوب ایران توسط انگلیس برای اشغال منطقه نفوذ خود

یک نکته: در نهایت روس و انگلیس در سال ۱۲۹۱ش دولت ایران را مجبور کردند تا سیاست خود را با قرارداد ۱۹۰۷ تطبیق دهد.